

KAPITTEL 8

Lovleg – fra venn til uvenn til bestevenn. En filosofisk analyse

Per Bjørnar Grande

Høgskulen på Vestlandet

Abstract: In this article, I attempt to investigate human relationships in light of the French philosopher René Girard's theory on mimetic desire. In the Norwegian TV series called "Lovleg", produced by NRK, we follow a group of young people in their ongoing desire to be accepted by the other. Among the teenagers living in digs in Sandane, we are introduced to a wealth of identity problems that, more or less, all stem from desire, according to the others. Friendship in "Lovleg" is something very unstable and tinged with crass rivalry. However, even if the series reveals and highlights the competitive aspects of relationships, we witness a development where the main character, Gunnhild, despite her own problems, attempts to escape the tangled web of negative desire and sacrifices herself for the benefit of her best friend.

Keywords: friendship, mimesis, desire, scapegoating, Girard

Introduksjon

Ifølge den engelske forfatteren Samuel Johnson er vennskap noe som behøver kontinuerlig reparasjon (Boswell, 2008). Spesielt sant er det med tanke på ungdomstidens vennsforbindelser. I brytningen mellom barn og voksen er behovet for å bli akseptert spesielt sterkt, til tider desperat sterkt. Vennskap varer sjelden livet ut, og som ung er det særdeles skjørt. Man rives mellom fascinasjon og forakt – med en usynlig bønn: «Aksepter meg – uansett! Selv når jeg gjør uakseptable ting.»

Sitering av denne artikkelen: Grande, P. B. (2020). *Lovleg – fra venn til uvenn til bestevenn. En filosofisk analyse*. I J. V. Hugaas & Å. H. Kallestad (Red.), *Oppvekst og livstolkning: Flerfaglige blikk på barns og unges eksistens, fellesskap og fortellinger* (Kap. 8, s. 191–205). Oslo: Cappelen Damm Akademisk. <https://doi.org/10.23865/noasp.107.ch8>
Lisens: CC BY-NC-ND 4.0.

Problemet er imidlertid at i puberteten og videre i den senpubertale perioden, er man selv særdeles lite i stand til å akseptere det uakseptable hos andre. Livredd for å skille seg ut forsvarer man seg gjennom å påpeke andres feil. Ungdomstiden er en forlengelse av barndommens millimeterrettferdighet, hvor kroppens krevende forandringer skaper en kompleks usikkerhet i forholdet til andre.

Ifølge den franske filosofen René Girard (1923–2015) ligger noe av problemet med relasjoner i at man identifiserer seg med modeller som skaper negative bindinger, og som lett fører til vold og destruktivitet (Girard, 1965, s. 53–112). Girards etterligningsteori er basert på at man begynner å imitere andre fra dag én. Forskning har vist at en baby bare noen minutter gammel begynner å etterligne omgivelsene rundt seg (Oughourlian, 2010, s. 88–106).

Ifølge Girard er imitasjon et driv inni oss, og vi tilegner oss virkeligheten gjennom å imitere andre. Som regel begynner imitasjon med at man imiterer foreldre og søsken. Etter hvert blir venner veldig viktig. Samtidig imiterer man stadig mer fra bøker, filmer og musikk. Plakater av skuespillere, fotballstjerner og sangere preger veggene på soverommet, som symbolske modeller, og man drømmer om å bli som disse heltene. I den gradvise forflytningen – fra foreldrenes ønsker til venners ønsker – kommer mange i en sterk verdikonflikt. Fascinasjonen for venner blir i ungdommen ofte så sterk at den fører til et skifte av verdier – ikke sjelden til radikale verdier. Verdier må imidlertid ses i forhold til behovet for å tilfredsstille kameratens krav om å være attraktiv og spennende. Venner får mye større verdi enn ting, det vil si at vi gir ting så mye verdi fordi tingene er døråpnere til aksept – aksept knyttet til vennens blikk.

I den prosessen, hvor man gradvis løsrives fra foreldrenes autoritet og går opp i vennene, dannes et porøst selvbilde, spesielt med hensyn til at vennskap lett forutsetter konflikt med foreldrenes verdier. Man kjenner seg dratt mellom et sett ulike normer som brutalt krasjer i ubefestede sjeler. Mange unge ender opp med en følelse av å svikte foreldrenes forventninger samtidig som man ikke strekker til når det gjelder vennens forventninger. Denne brytningsperioden, som er levende beskrevet i NRK sine ungdomsserier *Skam* og *Lovleg*, viser hvilke identitetskonflikter som oppstår når man kastes hit og dit gjennom relasjonene til jevnaldrende,

uten å finne noen faste punkter. Ifølge Girard er det slik at ingen har en fast identitet, vi forandres gjennom relasjonene til andre, og vi begjærer gjennom den andres begjær.

Mimetisk teori

I denne artikkelen omkring hva som forandrer vennskap til fiendskap, vil jeg rette søkelyset mot hvordan syndebukkmekanismen stadig dukker opp idet relasjonene blir vanskelige. Artikkelen dreier seg om hvordan imitasjon styrer utviklingen fra vennskap til fiendskap – og i ett tilfelle til fornyet vennskap. I denne litteraturteoretiske innfallsvinkelen, som er basert på den mimetiske teorien til Girard, ønsker jeg å undersøke noen av scenene i *Lovleg* som illustrasjoner på et imitativt spill, et spill som belyser ulike prosesser der mennesker glir inn i og ut av hverandres liv, fra venner til fiender og fra fiender til venner. I denne prosessen, hvor det imitative begjæret blir stadig mer intenst, er det en fare for at det utløser syndebukkmekanismen. Det betyr at relasjonene truer med å bli så negative at de involverte finner en løsning i utstøtelse og vold. Teorien, som har røtter i både litteraturvitenskap, antropologi og psykologi, er basert på en forståelse av at vi tilegner oss virkeligheten gjennom imitasjon, og er hentet fra Girards tidlige arbeid omkring det imitative begjæret (Girard, 1965).

Girard regnes i dag som en av de mest innflytelsesrike og omstridte tenkerne i det tjuende århundre. I løpet av en periode på over femti år krysset han veietablerte vitenskapelige disipliner som antropologi, religionshistorie, litteraturteori, filosofi og teologi. Hans teori er lagt på et uhyre høyt ambisjonsnivå. Han vil tenke de grunnleggende prinsipper for menneskelig kultur og samfunn ut fra to strukturer: det imitative begjæret og syndebukkmekanismen. Disse to begrepene hører uløselig sammen ved at imitasjon leder til konflikt og utstøtelse. Man kan si at syndebukkmekanismen utløses gjennom konflikt mennesker imellom. Syndebukkmekanismen løser konflikten gjennom å peke ut noen som skyldige. Man kan si at en gruppe eller et samfunn holdes sammen gjennom utstøtelse. Oppdagelsen av sammenhengen mellom imitasjon og utstøtelse er for Girard selve nøkkelen til kulturell utvikling.

Gunnhild flytter til Sandane

Lovleg starter med at den snart 16 år gamle Gunnhild fra Høyanger kommer kjørende sammen med foreldrene til Sandane. Gunnhild skal begynne på det første året på studiespesialisering. Den korte introen med foreldrene forteller oss at hun kommer fra en solid bakgrunn med mye kjærlighet, samtidig som foreldrene virker overbeskyttende, og moren gir henne en unødvendig trang fødsel med å si til hennes nye hybelvenninne at Gunnhild har problemer med å få venner.

Med denne innledningen er vi med ett inne i seriens hovedtema: det å bli akseptert av andre. Gunnhild er snill, naiv, sterk og ærlig, men samtidig mollstemt og klumsete i sosiale settinger. Hennes noe sky og klønete fremtreden fører til at hun sier feil ting og får dårlig feedback fra medelever. I det første møtet med hybelvennene blir hun bedt om å fortelle om seg selv. Gunnhild begynner å rakke ned på sminking og håndball. Slik fornærmer hun Sara fra Sogndal og Peter, som er medlem i KRIK (Kristen Idrettskontakt). Denne scenen, som i grunnen virker noe overdreven – som om hun rent sosialt kommer til å falle i alle fellene som det er mulig å falle i – viser samtidig et bofellesskap som er lite inkluderende.

På grunn av denne skyheten er det i begynnelsen lett å overse at Gunnhild på sin måte er særdeles sterk, så sterk at ærligheten alltid bryter gjennom, og hun får problemer med å spille roller. Stadig vekk kommer oppriktigheten i veien, og hun havner i situasjoner som fremkaller sosial angst. Dessuten er hun plaget av et kroppslig ubehag når det gjelder å delta i gymmen.

Alle traumene til Gunnhild springer ut fra relasjoner med andre. På det viset illustrerer serien at våre begjær stammer fra andre og forvandles i møte med andre (Girard, 1965, s. 83–95). Vennskapet i hybelhuset som Gunnhild flytter inn i, er svært skjørt. Alle er seg selv nok. Alex, som er skoleflink, men ekstremt introvert, opptrer i introduksjonssenen som et spøkelse når han kommer inn på rommet til Gunnhild midt på natten. Peter er mer ordentlig og «normal», men hans kristne livssyn har noe umodent og lett fariseisk over seg. Han sårer Gunnhild etter at han har kysset henne, ved å si at han egentlig ikke er typen som kysser hvem som helst. Gunnhild oppfatter det slik at hun er «hvem som helst». Torstein, Saras kjæreste, er den mest ufølsomme og

ubehagelige i kretsen rundt Gunnhild, og han sier stort sett bare frekke ting til henne.

Når venner blir fiender

Ifølge mimetisk teori stammer de ulike relasjonelle problemene fra ønsket om å tilegne seg det andre har eller vil ha. Dette ønsket legger til rette for rivalisering. Rivaliseringen øker med intensiteten av imitasjon. Dersom imitasjonen fører til en stadig sterkere rivalisering med andre, kan relasjonen ifølge Girard føre til både psykisk og fysisk vold. Jo tettere og mer inderlig intens en relasjon er, desto større er mulighetene for at man havner i en eller annen form for skadelig rivalisering med den andre. Det betyr ikke at nære relasjoner er de mest skadelige. Tvert imot betyr det at intensiteten i relasjonene er bestemmende for hvordan en relasjon utvikler seg (Girard, 2007, s. 56–95).

Serien *Lovleg* retter oppmerksomheten ensidig mot Gunnhild og hennes relasjoner. Gunnhilds keitete, naive og usikre væremåte synes å provosere medelevene, ikke minst dem hun bor sammen med. Det er spesielt relasjonene til dem hun bor med, som serien retter søkelyset mot. Kontakten personene imellom uttrykker en typisk «jeg bryr meg ikke om deg»-holdning. Men bak denne masken av å være seg selv nok finner man en krampaktig fascinasjon for den andre.

Alle bipersonene blir sentrale fordi de står i en relasjon til Gunnhild. Bipersonene har egentlig ikke noe eget liv, men illustrerer Gunnhilds relasjonelle traumer. Den tettteste relasjonen er Gunnhilds forhold til Sara. De blir venninner fra dag én. Gunnhild både beundrer og forakter Sara. Hun er livlig og spennende, men samtidig overfladisk. Gunnhild er heller ikke begeistret for at hun er populær, spesielt når hun forsøker å vise henne hvor populær hun er blant guttene. På enkelte plan er Gunnhild og Sara typiske venninner. De liker å gjøre det samme, som å gå på kafé og prøve klær. Men Sara er sporty, og sport er noe Gunnhild har et anstrengt forhold til. I begynnelsen er det Gunnhild som ser opp til Sara, men etter hvert er det Sara som beundrer Gunnhild.

I en scene går Gunnhild inn på rommet til Sara og tar på seg klærne hennes. Det er uklart om dette er et uttrykk for at hun misunner Saras

utseende, eller om det stikker dypere – om hun vil «være» Sara. Scenen er ubehagelig fordi man opplever hele kompleksiteten ved relasjonen dem imellom. Samtidig er det egenskaper ved den andre som de gjerne selv vil tilegne seg. Ønsket om å tilegne seg de samme tingene er det som først holder dem sammen, siden blir det en kilde til konflikt. Det er tydelig at Gunnhild beundrer Saras utadvendthet, hennes spontanitet og hennes drag på gutter. Etter hvert ser man at beundringen går den andre veien. Mot slutten bekjenner Sara at hun beundrer Gunnhild for at hun klarer å være seg selv.

I løpet av serien får relasjonen en struktur der Gunnhild går fra å være usikker og klumsete til å bli ei jente med integritet, mens Sara, som både er populær og flyter godt med i miljøet, viser seg å ha en svak identitet. Det antydes stadig tydeligere at Saras familie har gått i stå, og at faren ikke er videre interessert i å ha kontakt med henne.

I begjæret etter å tilegne seg det som andre begjærer, oppstår det altså et brudd mellom Gunnhild og Sara. De går fra å være venner til å bli uvenner. La oss se denne forvandlingen fra vennskap til uvennskap i lys av Girards forståelse av relasjoner. Ifølge Girard kan våre begjær i utgangspunktet være objektrettet, men de vil som regel bli forstyrret av andres begjær. Når vi ser noe som en annen vil ha, vil vi som regel ha det selv, spesielt dersom den som har eller prøver å tilegne seg det, er en som man beundrer, forakter eller misunner. Med andre ord vil man ha det som andre vil ha, og jo mer fascinert eller frastøtt man er av den andre, desto mer vil man tilegne seg det. Girard kaller dette *begjær ifølge den andres begjær* (Girard, 1965, s. 12). Begjæret blir intensivert gjennom rivalisering. Beundring går da lett over i misunnelse og fiendskap.

Fordi begjæret har en tendens til å skifte fra et opprinnelig objekt til den andre, antar det ofte en triangulær struktur. Girard bruker uttrykket «mediator» for å vise hvordan begjærene henger sammen med andres begjær. Mediatoren kan også kalles mellommann. Mediatoren er en som kommer inn i mellom subjektet og objektet, og som blir en som styrer subjektets begjær. Som regel blir subjektet og mediatoren etter hvert rivaler (Girard, 1965, s. 9).

Våre ønsker styres av at vi merker at andre ønsker seg det samme. Fordi imitasjon er det som styrer forholdet til andre, begjærer vi ofte

det samme – slik som Sara gjør når hun fatter interesse for Gunnhilds kjæreste. I enkelte tilfeller der følelsene intensiveres over lengre tid, kan objektet forsvinne ut av bildet, og man havner i ren rivalisering. Det er da man kan snakke om en besettelse. Å bli besatt av en annen person er ikke uvanlig. Faktisk er det mye mer vanlig enn man kunne tro. I denne besettelsen bruker man stadig mer av kreftene på mediatoren. I en prosess hvor man forsøker å befri seg eller overvinne mediatoren, blir de involverte stadig mer lik hverandre. Dette forstår ikke de involverte. Begjærene blinder, og de tror – gjennom en intensivering av begjæret – at de er helt ulik hverandre.

Rivaliseringen oppstår når begjæret til det opprinnelige begjærsobjektet svekkes til fordel for en mellommann. Ved å begjære et objekt eller objekter via en annen, blir den andre gradvis omformet til begjærsobjekt, og det opprinnelige begjærsobjektet mister noe av sin betydning. Begjærene som opprinnelig gikk i rett linje til begjærsobjektet, videreformidles av en mediator og får en triangulær struktur (se Girard, 1965, s. 1–53).

Dette kan illustreres ved hjelp av et typisk trekantdrama. Ei jente er forelsket i en gutt, men på grunn av indre usikkerhet, svak selvfølelse, blir hun ekstra opptatt av den eller de som han kan være interessert i. For å få sitt ønske tilfredsstilt øker oppmerksomheten på den som står mellom henne og gutten. Etter hvert forflyttes konsentrasjonen mer og mer mot den som hindrer hennes kjærlighetsutfoldelse. I enkelte tilfeller, ut fra begjærets stadig økende styrke, kan hun bli så besatt av tredjepersonen at hun mister gutten av syne. Vi ser dette delvis i scenen der Sara flørter med Lasse. Det som en gang kunne karakteriseres som et ekte, originalt og spontant begjær, har mistet sitt opprinnelige objekt og blitt transformert til en substansløs rivalisering med den andre. Objektene er forsvunnet, men rivaliseringen øker. Jentas begjær er blitt utsatt for en transformasjon, og hun havner i hendene på mediatoren. Begjærene er med andre ord gått over til å bli illusoriske eller metafysiske. Det er denne utviklingen fra det reelle til det irrealle – til en tilstand der det opprinnelige og genuine begjæret blir fanget opp av mediatoren – som Girard kaller metafysisk begjær. Metafysisk begjær betyr at de opprinnelige følelsene forvandles. De reelle objektene forsvinner, og man kommer i et konkurranseforhold

til en tredjepart, som utvikles dithen at bare konfliktene med den andre består – og intensiveres.

Det som skjer videre, er at mediatoren tar over styringen. Mediatoren blir den som både kan ta imot og hindre rivalens begjær. Dette triangulære spillet mellom den som begjærer, begjærsubjektet og mediatoren forandres fra et opprinnelig objektrettet begjær til et sekundært og rivaliserende begjær. Det er spesielt i scenen med Gunnhilds ekskjæreste Lasse, Sara og Gunnhild at et trekantdrama spiller seg ut. Her overtar Sara Gunnhilds følelser for Lasse. Saras nokså ondskapsfulle flørt med Gunnhilds ekskjæreste må ses i lys av både rivalisering og misunnelse.

Denne trekantsscenen tar til da ekskjæresten Lasse i episode 8 reiser til Sandane for å forsones med Gunnhild. Han har vært utro og føler at han har behandlet henne urettferdig. Mens Sara sitter og hører på, forteller Lasse Gunnhild at han beundrer henne, og ellers sier han fantastiske ting om hennes personlighet.

Eg likte deg fordi ... du var modig. Du liksom er ... Du ville ikkje vere nokon annan enn den du er. Og det er ganske modig gjort på ein liten stad. Du vil ikkje vere normal. Du er mykje modigare enn meg. Eg seier ikkje dette fordi du skal like meg eller ta meg tilbake. Eg seier det fordi ... Det plagar meg at. Viss eg seier noko som får deg til å føle at du ikkje er bra. For det er du. Heilt fantastisk. (Håland, 2018)

Lasses beundring for Gunnhild og de vakre ordene han formidler, er noe som Sara gjerne ville ha hørt noen si til henne. Hun har et nylig avsluttet forhold med Torstein bak seg, der de stadig ydmyket hverandre. Bekjennelsen til Lasse skaper et ønske om å være gjenstand for en slik beundring.

Sara som mediator for Gunnhild

Det er flere situasjoner i serien der man ser at Sara vil være Gunnhild, og at Gunnhild vil være Sara. Men det er spesielt i to scener imitasjonen av hverandre har potensial til å ødelegge forholdet dem imellom. Den ene scenen er der Gunnhild prøver klærne til Sara, den andre er scenen der Saras nokså ubevisst forsøker å forføre Lasse. I scenen med klærne forsøker Gunnhild å bli Sara, i scenen med Lasse blir Sara Gunnhild

gjennom å respondere følelsesmessig og erotisk på bekjennelsen, som om den er myntet på henne. Forholdet mellom de to jentene antar en stadig sterkere blanding av beundring og sjalusi. Begjærene etter noe man selv mangler, skaper misunnelse og skjuler et driv etter å gå opp i den andre. Å gå opp i den andre er et uttrykk for at begjærene fordobles. Saras flørt kan ses både som et ønske om å være Gunnhild samtidig som om hun vil tilegne seg objektet for Gunnhilds kjærlighetslengsel. Saras forsøk på å forføre Lasse uttrykker det man kan kalle en «værensmangel» hos Sara, en svakhet eller vesentlig følelsesmangel hos henne selv, og det er denne som utløser rivaliseringen med Gunnhild.

Slik kvelden utvikler seg, med fjas, flørting og øldrikking, greier Sara å vekke Lassens interesse. Den stadig sterkere sjalusien som Gunnhild opplever, viser at hun fremdeles har følelser for ham. Men Gunnhild er sjanseløs. Hun sitter for mye fast i sin egen kropp til å kunne konkurrere med Sara i den euforiske «sporten» hvor man vinner en annens kjærlighet gjennom å utmanøvrere rivalen. Dette er imidlertid en sport med en blanding av konkurransen, misunnelse og beundring, som Sara er ekspert i.

Sara er bitter fordi Torstein har gjort det slutt. Opplevelsen av å høre Lasse fortelle om Gunnhilds personlige kvaliteter gjør at Sara sakte, men sikkert utover kvelden merker at hun får følelser for Gunnhilds ekskjæreste. Disse følelsene må ses som en følge av at hun imiterer og rivaliserer med Gunnhild. Utilfredsheten som inntreffer når man forsøker å tilegne seg en annens personlighet, øker rivaliseringen. Begge får etter hvert negative følelser for den andre. Man kan kanskje snakke om selvhat som fører til hat mot andre. Selvhat må her forstås som en kamp mellom rivaler, det er ikke et iboende selvhat, det er effektene av alle de dårlige tilbakemeldingene fra den andre som skaper selvhatet. Vi ser her at begjæret etter å tilegne seg noe hos den andre først skaper sjalusi og misunnelse og deretter endrer selvbildet.

Vi er nå kommet dit hvor det har kommet noe ondt mellom Gunnhild og Sara. De er blitt rivaler, på nippet til å bli fiender. Det kommer ikke av at de misliker hverandre, eller av at de er forskjellige. Tvert imot, i prosessen der man imiterer hverandres begjær, blir man bare mer og mer lik hverandre. Det er vanlig å tro at forhold går i stykker fordi man er

for forskjellig. Problemet er ofte det motsatte; man blir for lik hverandre på områder hvor man ikke vil være like. Jo mer like man blir, desto mer ulike vil man være, og jo mer forskjellig fra hverandre tror man at man er. En enda mer intens rivalisering mellom ungdom er å finne i serien *Skam*. Slik sett kaster *Skam* lys over de negative relasjonene i *Lovleg*.

Skam: intensiveringen av rivalisering

NRK-serien *Skam* ligner mye på *Lovleg* når det gjelder temaer som identitetskonflikt og anstrengte relasjoner. Relasjoner basert på sterk rivalisering, er noe som i stor grad definerer de ulike gjengene ved Hartvig Nissen skole. Rivaliseringen her er så intens og utspekulert at individene bare kan forsvare seg ved å bli med i ulike gjenger. Slik sett er rivaliseringen både mer brutal og mer symbolsk. Rivaliseringen i *Skam* er tidvis så sterk at den ligner stammefeider. Evas utroskap der hun hooker (kysser) med Chris, er mer komplisert enn utroskapen i *Lovleg*, ettersom hun først tror at Jonas, kjæresten hennes, er utro. Dermed gir hun etter for Chris – selv om hun ikke er interessert i ham. I *Skam* er begjærene enda mer intense. Forholdene er løsere, og den psykiske volden i relasjoner er enda sterkere og mer kynisk enn i *Lovleg*. Samtidig som «alle står i med alle», blir den som står i med en annens kjæreste, utsatt for sterke sanksjoner. Svartelisting og utfrysing av personer skal fungere preventivt, nesten som utstøtelse i såkalte primitive kulturer, samtidig som relasjonene er styrt av liberale verdier. Utfrysingen i *Skam* illustrerer Girards teori om syndebukkmeکانismen. Når konfliktene i en gruppe når et visst smertepunkt, løses det gjennom utstøtelse. Gruppen holdes da sammen gjennom nettopp den eller de som er fryst ut.

I *Skam* er konfliktnivået ekstremt høyt. Selv om Dag Skarstein skriver i *Dramaserien Skam* at handlingen i *Skam* «ikkje [er] boren oppe av ytre konflikhtar» (Lindtner & Skarstein, 2018, s. 35), vil jeg hevde at det nettopp er de ytre konfliktene som gjør serien så spennende. Alle står i fare for å bli rammet. Man formelig ser demonene svirre gjennom luften, skapt av frykt, fascinasjon og forakt. Liberalismen som i så stor grad dirigerer skolens mentalitet, får et sørgelig endelikt. Sirkelen er sluttet. Begjærene er sluppet løs i en slik grad at sanksjonene er nødt til å bli brutale – slik som

i et primitivt samfunn. Man spør seg: Hvem blir den nye syndebukken? Svaret er: Hvem som helst. Alle kan bli rammet.

Festene knyttet til det å være russ fungerer som moderne offersteder der ritene er lagt opp slik at begjærene kan tømmes og få sitt utløp. Frisleppet av begjær slik det beskrives i *Skam*, formelig roper etter syndebukker. Veien fra å være populær til å bli skolens neste utstøtelsesoffer er så kort at serien tidvis tydeliggjør et akutt behov for tilgivelse.

Likhet og forskjeller

Å tro at forskjeller skaper problemene, er selve illusjonen i vår sedvanlige forståelse av begjæret. Her kan man kritisere en rekke moderne språkfilosofier som tror at alle problemer løses gjennom differensiering. Spesielt dekonstruksjonsfilosofene ser differanse som frelsesveien fra alle former for monolittisk tenkning. Det jeg mener, er at det å fokusere på ulikhetene forhindrer oss i å se at konflikt mellom mennesker skaper stadig større symmetri. De har selvsagt rett i at man skal være tolerante overfor ulikheter. Samtidig er det slik at seriøse konflikter gjør at folk blir mer og mer like. Det er da viktig å innrømme at man i konflikten blir preget av hverandre – for slik å unngå polarisering. Det første steget mot å befris fra den andre er å innrømme sin likhet med den andre (Girard, 1987, s. 338–347).

Problemet er altså manglende forståelse for likhet. Kraftige konflikter får en til å tro at man er helt forskjellig fra den andre. Det motsatte er tilfellet. Konflikt skaper feilsyn. Når intensiteten i konflikten øker, tror man at forskjellene mellom en selv og den andre øker, men i realiteten blir man så intenst opptatt av hverandre at man ender som hverandres dobbeltgjengere (Girard, 1965, s. 53–82). I *Lovleg* er det avstand og forsiktig tilnærming til hverandre som kan berge relasjonene. Dersom intensiteten er sterk, er det kun tilgivelse som kan løse flokene, i og med at man i tilgivelsen innrømmer sin likhet med den andre.

I en konflikt oppstår en paradoksalt bevegelse: Man tilegner seg de samme begjærene og følelsene mens man tror man er helt forskjellig fra den man påvirkes av. Intensivering av begjæret skaper stadig større homogenitet. Begjæret forblinder, og man tyr lett til teorier om menneskets

autonomi. Forestillinger om det selvstyrte mennesket mener jeg i stor grad stammer fra konflikt med andre. I konflikten med andre drømmer man om å være uavhengig av andre, om frihet og selvstendighet. Jo sterkere konflikten er, desto sterkere er hangen til en type politisk korrekthet hvor man selv er offeret, og den andre er skurken.

Fordi motsetningen mellom mennesker ofte bunner i en konflikt som fører til stadig større likhet, vil vi skjule følelsene som rettes mot den andre, den forhatte mediatoren, som står i veien for forløsning og frihet. Det er kanskje overdrevet å si at Gunnhild og Sara er blitt besatt av hverandre, men det er en mellomperiode der de unngår hverandre og holder på å ende opp som (skjulte) fiender.

Følgene av intens imitasjon av andre er rivalisering skapt gjennom sjalusi, hat og misunnelse. Denne prosessen av imitasjon blir ifølge Girard stadig mer komplisert. Når menneskene i historiens løp, gjennom en storstilt individualiseringsprosess, blir stadig mer klar over sine imitative tilbøyeligheter, blir det desto viktigere å skjule disse tilbøyelighetene. Som mennesker vil vi leve i illusjonen om våre spontane, autonome og objektrettede begjær. Illusjonen om det spontane, selvstyrte mennesket er det som en imitativ virkelighetsforståelse vil til livs. Ifølge Girard er begjæret etter andres begjær i den moderne verden blitt stadig vanskeligere å få øye på fordi det blir så standhaftig benektet.

In our days its nature is hard to perceive because the most fervent imitation is the most vigorously denied. (Gerard, 1965, s. 15)

Går man tilbake i tid, var folk mer oppriktige og ukompliserte i sine valg av idealer. I dag har man et mer intimt og komplisert forhold til dem man vil ligne.

Sara fungerer i en fase som mediator som styrer Gunnhilds begjær. Hun er på en måte den foreløpige vinneren i kampen. Men en mediator kan ikke fungere i lengden uten å begynne å begjære de begjærene som rettes mot vedkommende selv. Sara begynner altså å begjære Gunnhilds begjær. Det kalles «dobbel mediasjon» (Girard, 1965, s. 101–104), og det betyr at kampen – en indre, sjelelig kamp – jevnes ut gjennom at begge imiterer hverandres begjær. I mange filmer og romaner utvikles dette til en kamp på liv og død.

Avsluttende refleksjon: fra uvenner til bestevenner

I *Lovleg* blir det ingen kamp på død og liv. Det hele forandres gjennom Saras graviditet. Gunnhild viser omsorg, tar ansvar for Sara og blir hennes eneste hjelper og trøster (mens de andre instansene svikter) i prosessen der Sara drar til Førde for rådgiving og for senere å foreta abort. I denne situasjonen viser Gunnhild usedvanlig styrke – alderen tatt i betraktning – til å glemme rivaliseringen. Gjennom å ta seg av venninnen i en så vanskelig situasjon, der Sara verken får hjelp fra familie eller skole, avtar rivaliseringen dem imellom. Det skjer her en omsnuing i forholdet, fra rival til styrket vennskap. At man greier å vise dette på upretensiøst og ekte vis, er sannsynligvis den mest vellykkede delen i *Lovleg*. Omsnuingen bryter den psykiske volden, og psykisk vold erstattes av genuin omsorg og nestekjærlighet. I lys av mimetisk teori kan man si at Gunnhild er i stand til å bryte ned syndebukkmekanismens dødelige virkning på vennskapet. Rivaliseringen stoppes gjennom at hun blir en positiv mimetisk modell. Den mimetiske smitten med fare for stadig verre gjentakelser av utstøtelse stoppes gjennom empati.

Ut fra en imitativ tolkning mener jeg at *Lovleg* gir en troverdig beskrivelse av de psykologiske mekanismene i relasjoner. Skuespillerprestasjonene er variable, men nettopp denne mangelen på naturlighet viser samtidig usikkerhetsfølelsen man opplever i den alderen. Gunnhildskikkelsen er en troverdig skikkelse. Man stusser litt i enkelte scener, for eksempel i scenen der Gunnhild uttaler seg om fri abort og blir en slags ideologisk talskvinne for selvbestemt abort. Er det slik en 16-åring snakker om abort? Neppe. 16-åring snakker sjelden som politikere. Serien er på sitt beste når den viser ungdommenes følelsemessige forvirring og relasjonenes opplæring i hvordan man kan være god mot hverandre.

I sesong 1, episode 10 – kalt «Her bur» – innser Sara at Gunnhild har noe som hun selv mangler. Hun er svært takknemlig og kaller henne sin bestevenn.

Eg har tenkt litt og eg vil egentleg berre seie takk Eg har aldri kunna tatt med nokon inn dit, om du skjøner. Unntatt deg, då. Eg ville berre at du skulle vite det. Og eg trur egentleg at du er bestevennen min. Eg har tenkt litt og eg vil

eigentleg berre seie takk Eg har aldri kunna tatt med nokon inn dit, om du skjøner. Unntatt deg, då. Eg ville berre at du skulle vite det. Og eg trur eigentleg at du er bestevennen min. (Håland, 2018)

For Girard er alle begjær relasjonelle, og alt avhenger av modellen og modellens kvaliteter. I de avsluttende episodene av *Lovleg* inntar Gunnhild plassen som modell for Sara. Gunnhild blir en som stiller opp og hjelper Sara til å forholde seg mer sannferdig overfor seg selv. Samtidig er ikke Gunnhild noen perfekt modell. Ambivalensen inntreir idet hun får høre at hun sannsynligvis ikke vil få karakter i gym. Det skyldes delvis at hun skulket for å bli med Sara til Førde for veiledning og for å foreta aborten. Idet hun halvveis blir tvunget av gymlæreren til å si at hun skulket på grunn av Sara, er hun på nippet til å avsløre at Sara har tatt abort.

I en siste konfrontasjon med både gymlæreren og Sara velger hun å stille opp for Sara og ikke avsløre hva som har hendt. I stedet påstår hun overfor gymlæreren at skulkingen skyldes panikkangst. Det fører til at Gunnhild stryker i gym, men Sara slipper å avsløre aborten.

Man kan selvsagt spørre seg om ikke Gunnhild også føler en viss lettelse ved Saras graviditet. En gravid venninne er ikke lenger en trussel i kjærlighetslivet – ikke på samme måte som før. Det at graviditeten gjør Sara hjelpeløs og trengende, er også et moment. Begge disse faktorene kan ses som en del av forsoningen. Samtidig viser Gunnhild at hun er utholdende og trofast, og hun fremstår til slutt som en idealvenninne.

Utviklingen i *Lovleg* viser det skjøre i relasjoner. Det kunne ha gått riktig så ille, men det ender godt, ikke bare fordi Gunnhild viser ansvar og omsorg, men også fordi Sara tør å innrømme sin beundring for Gunnhild. Dermed brytes den negative sirkelen, og vennskapet, som ellers ville ha gått i stykker på grunn av rivalisering, vokser seg sterkere, og de blir begge bedre i stand til å møte verden.

Referanser

- Boswell, J. (2008). *The life of Samuel Johnson*. London, England: Penguin Classics.
 Deleuze, G. (1994). *Difference and repetition*. London, England: Athlone Press.

- Derrida, J. & Caputo, J. (1997). *Deconstruction in a nutshell*. New York: Fordham University Press.
- Girard, R. (1965). *Deceit, desire and the novel: Self and other in literary structure*. Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press.
- Girard, R. (2007). *Evolution and conversion*. London, England: Continuum International Publishing.
- Girard, R. (1987). *Things hidden since the foundation of the world*. London, England: Athlone Press.
- Grande, P. B. (2009). *Mimesis and desire. An analysis of the religious nature of mimesis and desire in the work of René Girard*, Køl: Lambert Academic Publishing.
- Grande, P. B. (1991). Syndebukkmekanismer og mimetiske bindinger. *Kirke og Kultur*, (5), 451–456.
- Håland, K. W. (Serieskaper). (2018). Haustferie. I H. H. Hvattum (Produsent), *Lovleg* [sesong 1, TV-serie]. Norge: Rubicon og NRK. Hentet fra <https://tv.nrk.no/serie/lovleg/sesong/1/episode/8/avspiller>
- Håland, K. W. (Serieskaper). (2018). Her bur. I H. H. Hvattum (Produsent), *Lovleg* [sesong 1, TV-serie]. Norge: Rubicon og NRK. Hentet fra <https://tv.nrk.no/serie/lovleg/sesong/1/episode/10/avspiller>
- Lindtner, S. S. & Skarstein, D. (Red.). (2018). *Dramaserien Skam*. Bergen: Fagbokforlaget.
- McKenna, A. (1992). *Violence and difference. Girard, Derrida, and deconstruction*. Chicago, IL: University of Illinois Press.
- Oughourlian J.-M. (2010). *The genesis of desire*. East Lansing, MI: Michigan University Press.